

zikredilenler dışındaki belli başlıları şunlardır: *Nazarî ve Amelî İstatistik* (İstanbul 1306); *Ma'lûmât-ı Nâfia-i Fenîyye* (Halep 1308); *Küçük Umumî Tarih* (Ernest Lavisse'ten, Kastamonu 1317); *Dârülfünûn Târîhi* (İstanbul 1927); *İlim ve Felsefe* (Ch. Bourdel'den, İstanbul 1331); *Rûhiyat Dersleri* (E. Ribeau'dan, İstanbul 1331); *Ahlâk Dersleri* (İstanbul 1930); *Tasavvuf Târîhi** (İstanbul 1341); *Târîh-i Felsefe* (İstanbul 1330); *La Quintessence de la Philosophie d' Ibn Arabî* (Paris 1935, *Şeyh-i Ekber'i Niçin Severim* adlı eserinin Ahmed Reşid Bey tarafından yapılan Fransızca tercümesi); *Hükûm-i Cumhur* (İstanbul 1327); *Demokrasi Nedir* (İstanbul 1938); *Milliyetçilik* (İstanbul 1944).

M. Ali Aynî'nin felsefe, tasavvuf ve pedagoji gibi sahalara dair inceleme ve makaleleri *Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, *Dârülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, *Millî Mecmua* ve *Fağfâr* gibi dergilerle *Yeniğün*, *Akşam* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmet Ali Aynî, *İntikad ve Mülâhazalar*, İstanbul 1339; a.mlf., *Şeyh-i Ekber'i Niçin Severim*, İstanbul 1339; a.mlf., *Reybilik, Bedbinlik, Lâilâhîlik Nedir*, İstanbul 1341; a.mlf., *Hacı Bayram Velî*, İstanbul 1343, s. 1-16, 24; Kenan Balkan v.dğr., "Profesör Mehmed Ali Aynî-Hayatı ve Eserleri", *İş Mecmuası*, İstanbul 1942, sy. 32, s. 254-280; Ali Kemal Aksüt, *Profesör Mehmet Ali Aynî, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1944; "Mehmet Ali Aynî, Hatıraları", *Canlı Tarihler*, İstanbul 1945, II, 5-90; Mücellitoğlu Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, Ankara 1968-69, III, 294-300; Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, V, 1965; Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul 1979, s. 293-297; İsmail Kara, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi*, İstanbul 1987, II, 45-88.

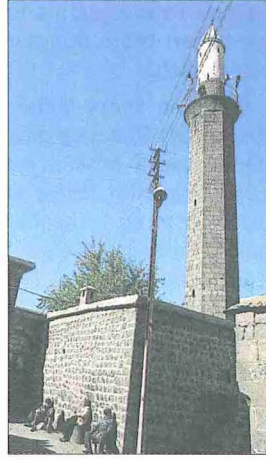

İSMAİL ARAR

AYNİ MİNARE CAMİİ

Diyarbakır'da
Akkoyunlu dönemine ait cami.

Mardinkapı yakınındadır; vakfiyesinden 904 (1499) yılında Hoca Ahmed adında bir hayır sahibi tarafından yaptırıldığı öğrenilmektedir. Kesme taşın inşa edilmiştir. Küçük, düzensiz avlusunun köşesinde sekizgen minaresi yer alır. İki sütun ve üç kemerle dışa açılan son cemaat yerinin iki yanı duvarla kapalıdır. Aslına uygun yapılmayan onarımlar sonucu son cemaat yerinin örtüsünde birlik kaybolmuş ve mekân kısmen kubbe, kısmen düzensiz tonozlarla kapalı bir durum almıştır.

Aynî
Minare
Camii -
Diyarbakır

Harim, mimari gelişme bakımından ilgi çekicidir. Enine dikdörtgen mekân, ortada çapraz tonozla yanlarda ise beşik tonozlarla örtülüdür. Güneyde beş köşeli derin bir uzantı vardır ve mukarnaslı mihrap nişi buraya yerleştirilmiştir; bu uzantı bölümünün üzeri dilimli yarım kubbe biçiminde tonozla örtülüdür. Zâviyeli, yan mekânli veya ters T tipi adı verilen erken Osmanlı camileriyle uzaktan bir plan benzerliği göstermekte ise de kanatları ayırıcı duvarlar burada mevcut değildir. Dışta orijinal bölümlerin düzgün taş işçiliği, içte sonradan getirilmiş toplama çiniler dikkati çeker.

BİBLİYOGRAFYA :

Şevket Beysanoğlu, *Kısaltılmış Diyarbakır Tarihi ve Âbideleri*, İstanbul 1963, s. 128-129; Metin Sözen, *Diyarbakır'da Türk Mimarisi*, İstanbul 1971, s. 52-54; K. Erdmann, "Zur türkische Baukunst Seldschukischen und Osmanischen Zeit", *İstanbulcher Mitteilungen*, VIII, İstanbul 1958, s. 35 vd.

ARA ALTUN

AYNİCÂLÛT SAVAŞI

Memlük ordusuyla
Moğol kuvvetleri arasında
meydana gelen ve Moğollar'ın
ilk defa mağlûp edilerek batıya
ilerleyişlerinin durdurulduğu
meşhur savaş.

Aynicâlût Filistin'de Nablus ile Beysân arasında yer alan küçük bir mevki olup rivayete göre adını Hz. Dâvûd tarafından bir savaş sırasında öldürülen (bk. el-Bakara 2/251) Câlût'tan (Goliath) almıştır (I. Samuel, 17/50-51). Selâhaddin-i Eyyübî 578'de (1182-83) Haçlılar'dan aldığı bu küçük kasabayı, Hittin Savaşı ve Kudüs'ün fethinden önce bölgedeki Haçlı kontlukları üzerine düzenlediği seferlerde bir üs olarak kullanmıştır. Aynicâlût'un asıl şöhreti burada cereyan eden

savaşlardan kaynaklanmaktadır ki bunların en önemlisi Memlûkler'le Moğollar arasında vuku bulanıdır.

Hülâgû kumandasındaki Moğol orduları 1258 yılında Bağdat'ı işgal edip Abbâsî Halifeliği'ne son verdikten sonra Suriye'ye yönelmiş ve birkaç günlük muhasaradan sonra Halep ve Dimaşk'ı da zaptetmişlerdi. Bunun üzerine Eyyübîler'in Halep ve Dimaşk hükümdarı el-Melikü'n-Nâsır Selâhaddin Yûsuf, meşhur tarihçi İbnü'l-Adîm'i Mısır'a gönderip âcil yardım istedi. O sırada Memlûk tahtında bulunan el-Melikü'l-Mansûr Ali, Moğol kuvvetlerine karşı koyacak durumda değildi. Emîr Kutuz, ulemânın ve bazı kumandanların da desteğiyle onu azledip el-Melikü'l-Muzaffer unvanıyla tahta çıktı (657/1259). Suriye'deki şehirleri birer birer istilâ eden Hülâgû Kutuz'a elçiler gönderip onu tehdit etti ve mukavemet etmeden teslim olmasını istedi. Bunun üzerine Kutuz kumandanlarını toplayıp bir durum değerlendirmesi yaptı. Çeşitli ihtimaller üzerinde duruldu ve neticede savaşa karar verildi, Moğol elçileri de öldürüldü. Kutuz daha sonra bütün müslümanları Moğollar'a karşı cihada davet etti ve kumandanlarından Baybars el-Bundukdârî'yi (Baybars I) öncü birliğinin başında Gazze'ye sevketti (26 Temmuz 1260). Gazze'de bulunan Moğol kuvvetleri kumandanı Baydarâ durumu o sırada Baalbek'te olan başkumandan Ketboğa Noyan'a bildirdi. Ketboğa ona şehri savunmasını ve kendisi yetişinceye kadar direnmesini emretti. Fakat Ketboğa Dimaşk'ta patlak veren bir isyan yüzünden geç kalınca Baybars Moğollar'ı mağlûp ederek oradan uzaklaştırdı. Hülâgû, Moğol büyük hanı Mengü Kaan'ın ölümü münasebetiyle Karakorum'a gittiği için Suriye'deki ordularının başında Ketboğa'yı bırakmıştı.

Baybars'tan kısa bir müddet sonra Sultan Kutuz da Hama hâkimi el-Melikü'l-Mansûr Muhammed ile kardeşi el-Melikü'l-Efdal Ali ve Suriyeli diğer bazı emîrlerle beraber Kahire'den Gazze'ye hareket etti (14 Ağustos 1260). Yolda Moğollar'la karşılaşmaktan korkan bazı emîrlerin geri dönmek istemeleri üzerine sultan çok tesirli bir konuşma yaptı ve yıllardır beytülmalin ekmeğini yiyen insanların şimdi Allah yolunda cihaddan geri kalmalarının kendilerini büyük bir vebal altında bırakacağını söyledi. Bunun üzerine bütün emîrler büyük bir şevk ve heyecanla yollarına devam ettiler. Sultan Kutuz Gazze'ye varınca Ak-